

Marek Jürgenson
Õiguskomisjoni esimees
Riigikogu
õiguskomisjon@riigikogu.ee

Teie: 16.12.2021 nr 1-1/14-478/1
Kuupäev digitaalallkirjas nr 1-8-2/22/1

Arvamus karistusseadustiku ja perekonnaseaduse muutmise seaduse (seksuaalse enesemääramise ja abiellumise eapiiri muutmise) eelnõu 478SE kohta

Lp Marek Jürgenson

MTÜ Lastekaitse Liit tänab võimaluse eest esitada arvamus karistusseadustiku ja perekonnaseaduse muutmise seaduse (seksuaalse enesemääramise ja abiellumise eapiiri muutmise) eelnõu 478SE kohta. On positiivne tõdeda, et arutelu laste seksuaalse enesemääramise eapiiri osas tegi 2021. aastal kümme aastat oodatud spurdi ja on jõudunud tänaseks oodatud finišile väga lähedale.

Üle kümne aastat tagasi, 21. mail 2011, esitas Lastekaitse Liit Justiitsministeeriumile ettepaneku laste seksuaalse enesemääramise eapiiri tõstmiseks. Peamiste põhjustena toodi tol korral asjaolu, et kuigi suguküpsus saavutatakse tänapäeval varem, on noortel siiski väiksem vaimne ja sotsiaalne küpsus otsuseid langetada ning neile otsustele ka kindlaks jääda. Teiseks ei pruugi teismelised tajuda seksuaalse läbikäimise tagajärgi just pikemas perspektiivis. Kunagi pole liiga hilja teha seda, mis on laste jaoks õige. On viimane aeg see muutus ellu viia ja seksuaalse enesemääramise eapiiri tõsta.

Lastekaitse Liit esitas Justiitsministeeriumile aprillis 2021 oma põhistatud seisukohad arvamuses seoses eapiiri aruteluga (kiri 1-8-2/20/25)¹ ja mais 2021 arvamuses karistusseadustiku ja perekonnaseaduse muutmise eelnõule (lisatud kiri 1-8-2/20/31)², ning palub lugeda neid käesoleva arvamus lisadokumentideks ja käsitleda ühtse tervikuna. Lastekaitse Liit jääb eelnimetatud arvamustes esitatud seisukohtade juurde ning avaldab heameelt, et arvamustes tehtud ettepanekud nii enesemääramise tõstmise eapiiri, Romeo ja Julia klausli kui ka abiellumise eapiiri muutmise osas on realiseerunud käesolevas eelnõus. Samas vajab selgitust tõik, et hoolimata kaasatud orgisatsioonide laialdasest toetusest ei ole eelnõus enam muudatust, mis puudutab arusaamisvõime piiri tõstmist kümnelt kaheteistkümnelle aastale. Vaata Lastekaitse Liidu arusaamisvõime piiri tõstmist toetavaid põhjendusi kiri 1-8-2/20/25 p.3.1.

Vähendamata vajadust lapsi kaitsta ei tohi me ära unustada Eestile alates 1991 kohalduva ÜRO lapse õiguste konventsiooni ja selle ühte neljast üldpõhimõttest: Iga lapse õigus olla ära kuulatud ja tõsiselt võetud. Räägime otsusest, mis piirab lapse õigusi. Eeapiiri tõstmine

¹ Vaata lähemalt: <https://www.lastekaitseliit.ee/et/2021/04/arvamus-seoses-eapiiri-aruteluga/>

² Vaata lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2021/05/LKL_arvamus_karistusseadustiku.pdf

mõjutab/piirab teatud vanuses noorte seksuaalset enesemääratlemise vabadust. Rahvusvaheliselt on Eestile tehtud ettekirjutusi laste osalemise ja kaasamise osas neid puudutavate küsimuste aruteludesse. Viimati ÜRO Lapse Õiguste Komitee, oma soovitusel lapse õiguste konventsiooni rakendamise osas - et kui viiakse läbi konsultatsioone avalikkusega riikliku poliitika kavandamisel, siis peab olema tagatud piisavalt laialdane ning sisulist osalemist võimaldav kaasamine, sealhulgas laste endiga konsulteerimine teemadel, mis neid mõjutavad. Seega on vaja enne otsuste langetamist küsida ka sihtgrupilt endilt, et kujundada seejärel ühtne seisukoht sihtgrupi õigusi puudutava sätte sisustamisel. Aastal 2018 küsis Lastekaitse Liit kiirkorras liidu Noortekogu eestvedamisel noortelt mis on sobilik seksuaalse enesemääramise iga (vastajaid: 36 vanuses 14-16) ja 2/3 vastanud noortest pooldas seksuaalse enesemääramise eapiiri tõstmist. Ka aprillis 2021 Liidu poolt esitatud arvamuse eel arutlesid Lastekaitse Liidu Noortekogu vabavõrgustiku liikmed Justiitsministeeriumi kaasamiskirjas esitatud küsimuste üle. Seega Lastekaitse Liidu arvamus tugineb muu hulgas Lastekaitse Liidu Noortekogu seisukohtadele.

Lastekaitse Liit juhtis oma arvamuses (kiri 1-8-2/20/25) põhjendatult tähelepanu nii teavituse, spetsialistide koolituse, vanemahariduse kui ka seksuaalhariduse vajalikkusele, ning ei hakka eelnimetatud käesolevas arvamuses kordama. Küll aga soovib liit jätkuvalt rõhutada **vajalike ressursside eraldamist vägivalla ennetamise kokkuleppes 2021-2025 püstitatud eesmärkide ja planeeritud tegevuste elluviimiseks** (vt ka seletuskirjas).

Samuti on oluline **suurendada laste vastu suunatud seksuaalkuritegude efektiivsemaks ja kiiremaks menetlemiseks PPA lastekaitsegruppide ja prefektuuride laste vastu toimepandud seksuaalkuritegusid menetlevate politseiametnike ressurssi ning tõhustada omavahelist koostööd ja kasvatada teaveanalüüsi võimekust kuritegude avastamiseks ja ennetamiseks.**

Käesoleva eelnõu puhul saab esile tõsta selle põhjalikkust, ning hea meel on tõdeda, et arvesse on võetud mh Lastekaitse Liidu ettepanekut kasutada seletuskirjas täiendavalt näitlikustavaid visuaale, et kõik kehtestatavad muudatused oleks kergesti hoomatavad ja neid oleks kõigil lihtne mõista. Samas on vaja käsitleda teemat komplekselt, st lisaks seadusemuudatusele on vaja **laiaulatuslikku teavitust** (nii lapsed kui ka täiskasvanud, igale sihtgrupile temale sobivas kanalis ja keeles, sh lapsesõbralikus või lihtsustatud keeles).

Asja- ja eakohane teavitus on oluline ka Riigikohtu poolt toetatud §175` lg 4 ja 178 lg 4 täiendamise (eesmärgiga süü välistamiseks eakohaste suhete korral) seoses. Internetis on hiirekliki kaugusel igasuguse materjali jagamine, mistõttu isiklikuks tarbeks tehtu võib sekundi murdosa vältel olla avalikult kättesaadav. Seega rõhutab Lastekaitse Liit **vajadust tõsta noorte teadlikkust, et ka konsensusliku suhte puhul näiteks erootilise või pornograafilise etteastele juurdepääsu võimaldamisel on oht, et see materjal saab avalikuks.**

On loomulikult äärmiselt oluline, et eapiiri tõstmisele on lai **ühiskondlik toetus**. Samas **ühiskondlik toetus peab saama teadlikkuseks ühiskonnas**. Seletuskirjas markeeritakse: „Eapiiri tõstmine annab avalikkusele ja potentsiaalsetele süüdlastele selge signaali – seks lapsega on kuritegu.“ See signaal ei saa jääda vaid seadusemuudatuse tasandile, sest on ju üldteada, et ainuüksi eapiiri muutmine seaduses ei too kaasa loodetud tagajärgi väärkohtlemiste ennetusel. Eesmärk on ju muuta ennekõike hoiakut, st anda ühiskonnale ja võimalikele väärkohtlejatele selge sõnum, et seksuaalsuhteid eapiirist nooremate lastega ei sallita ega peeta normaalseks ning täiskasvanu vastutus on alati suurem, kui ta alustab seksuaalsuhteid alaealisega. Seega on **eelnõuga kavandavate muudatuste edukuse võti ennekõike**

mitmekülgne ja sihtitatud teavitus.

Lastekaitse Liit avaldab lootust, et muudatused ei võta menetluslikult sama kaua aega, kui muudatused, mis olid seotud psühhiaatrilise abi kättesaadavusega alaealistele. Sest kui otsused puudutavad lapsi ja laste heaolu suurendamist, siis on need otsused vaja teha parteipoliitikat kõrvale jättes ning leida konsensus erakondade üleselt lapse huvisid arvestavalt.

Igakülgsel koostööle lootma jäädes ning edaspidi jätkuvalt valmis protsessi panustama.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Varje Ojala

MTÜ Lastekaitse Liit juhatuse liige

Helika Saar

helika.saar@lastekaitseliit.ee